

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำรงอยู่และการล่มสลายของอาชีพเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านปากห้วยวังนอง” มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนในด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน ในด้านทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม กลุ่มอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก
2. เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่หรือล่มสลายของอาชีพเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านปากห้วยวังนอง
3. เพื่อประเมินสถานะพื้นฐานของโรงเรียนในด้านบุคลากร ผู้บริหาร อาคารสถานที่ บทบาทและความร่วมมือของโรงเรียนกับชุมชนในการพัฒนาอาชีพเครื่องปั้นดินเผา
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาอาชีพเครื่องปั้นดินเผา

โดยการศึกษาในชุมชนบ้านปากห้วยวังนองที่เป็นพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปทุมทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มี 1,885 ครัวเรือน ประชากร 9,195 คน ในชุมชน เคยมีผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผากว่า 201 เตา ในระหว่างศึกษายังคงมีเตาเผาเหลืออยู่ 50 เตา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เทคนิคการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) คณะนักวิจัยได้เข้าไปสังเกต สัมภาษณ์ กลุ่มเสวนา ประชุมกลุ่มย่อย ประชุมสัมมนา มีการตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะ ๆ และหลายวิธี นอกจากนั้นยังใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนมีอายุประมาณ 60 ปี ทรัพยากรในชุมชนมีแหล่งน้ำสำคัญได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยวังนอง แม่น้ำมูล และ ดินเหนียว ด้านเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง รายได้ของชุมชนได้จากเงินเดือน ค่าจ้าง กำไรจากการค้าขายและการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา สภาพสังคมเนื่องจากเป็นชุมชนชนานเมืองและมีขนาดใหญ่ ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมีลักษณะคล้ายสังคมเมือง มีเพียงบางส่วนที่ยังคงเป็นสังคมประเพณี ด้านผู้นำในชุมชนมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมีความขัดแย้งอาชีพของชุมชนประกอบด้วย อาชีพรับราชการมากที่สุด รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย ทำเครื่องปั้นดินเผา และการเกษตรตามลำดับ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นไปในลักษณะลอกเลียนแบบจากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ส่วนความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกเป็นไปอย่างกว้างขวาง

2. อาชีพเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนเริ่มต้นจากนายสุวรรณ พงษ์พิระ เป็นผู้นำเข้ามาเผยแพร่ ต่อมาผู้ดำเนินรอยตามอย่างกว้างขวาง โดยมีปัจจัยด้านการตลาดเป็นแรงผลักดัน การดำรงอยู่

ของอาชีพนี้คือ การที่ผู้ประกอบการไม่มีอาชีพอื่นที่ต้องทำอาชีพนี้เป็นอาชีพหลัก วัสดุหาได้ง่ายจากท้องถิ่น การมีความรู้ความสามารถในการผลิตที่หลากหลายและพลิกแพลงได้ ตลอดจนความสามารถในการจัดการ เป็นต้น

3. โรงเรียนในชุมชน มีอาคารสถานที่เพียงพอต่อการให้บริการชุมชน บุคลากรมีภาระการสอนน้อย ครูบางคนมีบ้านพักอยู่ในชุมชนและทำกิจกรรมกับชุมชนอยู่เสมอ โรงเรียนสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้ดี ไม่มีประวัติความขัดแย้งกันมาก่อน แต่โรงเรียนยังไม่มียุทธศาสตร์และแผนงานโครงการที่ชัดเจนในการทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน รวมทั้งโรงเรียนยังมีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนค่อนข้างน้อย

4. โรงเรียนและชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้ โดยโรงเรียนต้องรวบรวมข้อมูลของชุมชนทุกด้านเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศ กำหนดนโยบาย แผนงานโครงการที่จะร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนให้ชัดเจน ร่วมกับชุมชนสรุปบทเรียนจากการทำอาชีพเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเผยแพร่ต่อไป เปิดสอนอาชีพเครื่องปั้นดินเผาในโรงเรียน โดยเชิญผู้ประกอบการในชุมชนมาเป็นวิทยากรและใช้สถานประกอบการของวิทยากรเป็นสถานที่ฝึกงานภาคปฏิบัติ

แบ่งให้หมู่บ้านละเท่าๆกัน รวมทั้งอาจจัดการบริหารชุมชนชนเมืองเป็นแบบพิเศษต่างหากออกไป โดยให้ผนวกทุกหมู่บ้านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและงบประมาณร่วมกันไม่ใช่แยกกันใช้”

2. จากการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนพบว่า มีลักษณะที่คล้ายกับการประกอบอาชีพการเกษตร กล่าวคือ เมื่อประชาชนเห็นว่าการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาสามารถให้ประโยชน์ตอบแทนสูงต่อผู้ประกอบการ ประชาชนก็จะมีการเลียนแบบทำตามจนในที่สุดผลผลิตมากเกินไปจนความต้องการทำให้ราคาตกต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับอาชีพปลูกมันสำปะหลัง การปลูกข้าวโพด การเลี้ยงสุกร และอาจจะรวมถึงการปลูกยางพาราของเกษตรกรที่กำลังแพร่หลายไปทั่วประเทศในปัจจุบันอีกด้วย ดังนั้น “จึงควรสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการเลือกประกอบอาชีพ ว่าอย่าทำตามอย่างเพราะเพียงแต่เห็นเขาทำแล้วเขามีรายได้ดีก็เลยทำตาม แต่ต้องให้ทำเมื่อได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์หาลู่ทางอย่างรอบคอบก่อน รวมทั้งการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆทั้งของรัฐและเอกชน ก็ต้องวิเคราะห์ผลดีผลเสียที่จะตามมาอย่างรอบคอบก่อนการให้การสนับสนุนก่อนเสมอ” หรือไม่ก็จูงจูงเงินชดเชยเอาไว้ให้พร้อม

3. ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์กันในการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี ส่วนด้านการประกอบอาชีพนั้นมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจความสัมพันธ์ยังมีความห่างเหินยิ่งขึ้น โรงเรียนไม่ให้ความสำคัญของข้อมูลชุมชน ดังนั้นจึงไม่มีสารสนเทศของชุมชน การเรียนการสอนของโรงเรียนแยกส่วนจากชุมชน นักเรียนรู้ในเรื่องนอกชุมชนแต่ไม่รู้จักชุมชนของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนที่จบการศึกษาแล้วไม่สามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการประกอบอาชีพได้ ดังนั้น “โรงเรียนควรสอนให้นักเรียนรู้จักตนเองก่อน โดย สร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ชุมชนของตน เพื่อเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับชุมชน หลังจากจบการศึกษา โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างและถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานของเขา จะเป็นการเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ประกอบการและทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของอาชีพในชุมชนของตนอีกด้วย” และสิ่งนี้เองที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี

4. ชุมชนบ้านปากห้วยวังนองเป็นชุมชนที่มีปัญหาในการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นตัวแทนของการประกอบอาชีพทั่วไปในประเทศไทย และเป็นชุมชนส่วนใหญ่ “ การที่สามารถพัฒนาอาชีพเครื่องปั้นดินเผาที่เต็มไปด้วยปัญหามากมายได้ จะเป็นต้นแบบในการแก้ปัญหาให้แก่อาชีพอื่นๆได้อีกอนันต์ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องท้าทายสำหรับผู้แสวงหาคำตอบในศาสตร์สาขานี้เป็นอย่างยิ่ง แต่กระบวนการดังกล่าวต้องใช้ความมานะพยายามและงบประมาณสูงมาก จึงสมควรที่สถาบันการเงินจะได้ให้การสนับสนุนผู้ที่มีความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาคำตอบนี้อย่างเต็มที่”

Abstract

The research on “The existence and the fall of pottery occupation of Pak Huai Wang Nong community” has the following objectives.

1. To study the general characteristics of the community in terms of history, resources, economic, social, tradition and culture, state of leadership, occupation group, the learning process that relates to occupation and the relation between the community and outside organization.
2. To investigate needs and other factors that are related the existence and the fall of pottery occupation in Pak Huai Wang Nong Community.
3. To assess the fundamental state of the school in terms of personal, administrators, buildings, roles and cooperation between the school and the community in the development of pottery occupation.
4. To suggest ways creating cooperation between the school and the community for the development of pottery occupation.

The samples comprise of 11 villages, 1885 families and the population of 9195. The community used to have 201 kiln. In 1997 while the research was being conducted, there were 50 kilns left. The study is based on Participatory Action Research using observation, interview, group discussion, and seminars. The collected data was frequently analyzed with many methods. The quantitative research was also applied.

Results. / Findings.

1. The community has existed about 60 years. The important natural resources Huai Wang Nong are reservoirs, the Moon river and clay. The community runs moderate economic activities. Sources of income are mainly salary, wages and profits from pottery selling. It is a big suburban and has the similar problems to urban's problems. Some parts still preserve traditions. Conflicts frequently happened among community leaders. The occupations of the community are government officers, employees, sellers, pottery makers and agriculturists respectively. The learning process is based on imitation of successful examples. The community has good relationship with outside organizations.
2. The pottery occupation was originated by Mr. Suwan Pongpeera and later widely spread because of a heavy demand. The stability of this occupation was due to doing others and the

sufficiency of materials. The capability of producing in variety and the ability in managing also serve its stability.

3. The school provides sufficient places and building in serving the community. Some teachers have residence within the community and interact with the community. The school has good relationship with the community no record of conflict between them but the school still do not have policy and practical plans in running activities with the community.

4. The school and the community can work and support each other. The data of the community must be collected by the school. The policies and plans must be clarified and well established. The school should make conclusions in Pottery lessons and make provisions to the community. Pottery courses should be Provided For the students in cooperation with entrepreneurs in the community and resources of them should be used as practical places.